

A SZAKMA MŰVÉSZE

A Művész Színházról lesz szó. Eddig ugyan-is nem volt - legalábbis ebben a lapban. Igaz, míg zajlott a botrány, nem is szólhattunk bele, mert mire a véleményünk meg-jelenik, már megtörtént volna, ami meg-történt. Ügyis.

De hát nemcsak ezért... Hanem mert nehéz megszólalni, sérelmek és sértések nélkül véleményt mondani erről a botrányról, amely csak picit a Művészé, és sokkal inkább a szakmáé.

Azt gondolom, hogy a szakmánk elégtelenre vizsgázott a Művész Színház körüli botrányban; hogy a megnyilvánulók túlnyomó többsége - a kivételeket meg fogom említeni - magasröptű eszmefuttatásai vagy mélysuhanású indulatkitörései mögött saját érdekét érvényesítette, még-hozzá farkastörvények szerint.

Ehhez persze kellett, hogye kellett volna, hogy a Művész Színházban durva hibákat kövessenek el. Mert amíg ez nem történt meg - pontosabban nem tört ki a botrány -, addig az ellenérzések, utálatok, érdek- és egzisztenciaféltések *kinyilvánítására* nem volt apropó. Mert a színházat sokan utálták már az első pillanatban; akik jelen voltak az első bemutatón, emlékezhetnek arra a jeges elutasításra, amely az előadást *megelőzte*.

És azután is: ez a színház „csípte” a szakma egy részének - nagy részének? hangadóinak? - a szemét. A megszületés körülményei, a magasgázsíkról terjengő hírek, a sprőd modoráról és besorozhatatlan természetéről is híres Schwajda György, a sztárok összegyülekezésére épült koncepció meg alighanem még számos - kitalálható és kitalálhatatlan - „ok” miatt már akkor vehemens ellenérzések vezettek sokakat, amikor ez a színház színpadon még meg sem bukhatott.

És előtte, mára létrejötté előtt is kaján ellendrukk övezte; nem mintha annyira sajnálták volna a Sopronba mentett Mikót és az Arizonát - még az együttérzés is eltűnt akkor, amikor Mikóéknak sikerült politikai színézéket kenni erre az ügyre - ha ugyan emlékeznek még arra az MDF-es fővárosi atyára, aki Töröcsik diplomáját követelte.

Az önkormányzat akkoriban jószándékú volt, és ügyetlen; akarta a Művész Színházat, de érezte, hogy ennek komoly gazdasági-anyagi gátjai vannak. Marsall Miklós alpolgármester igazán nagyon akarta - tehát meglett. És józan szakmabeli nem is mondhatta akkor, hogye legyen.

A kritika nagyokat vágott a Művész első évad

jára - nagyobbakat talán, mint - elsőévasod színház lévén - érdemelte volna; egynémely kritikus ab ovo rühellte az egészet, meg hát az sem volt kifogástalan, amit a színház a színpadra letett.

A pénzügyi botrány - melyet a sajtó úgy dagasztott, hogy bármely kánikulai uborkaszezonnak dícséretére válik - kirobbanásakor az önkormányzat eleresztette a gyeplőt. Pénze nem lévén, nem tusolhatta el az egészet; sőt, a szakma egészére kiterjedő strukturális átszervezés egyre égetőbb szükségessége miatt afféle katalizátornak is vélhette kezdetben ezt az ügyet. Amely - rávilágítván a többi színház nyomorúságos helyzetére is - kiváltja és fel is pörgeti majd a szakma elvárható aktivitását ebben a kérdésben. Hiszen nem hagyhatják, nem engedhetik, hogy kiskorú társuk kimúljon, és ezzel „néma cinkossá” tegye őket.

A főváros illetékesei ezen a ponton rosszul számoltak. Se tér, se alkalom itt most arra, hogy az egyéb motivációkat is kifejtsem - az elmúlt választások eredményének hatása némely tisztviselők egyéni politikai álmaira, ambícióira, reményeire, illetve a közelgő önkormányzati választások előtt felmutatható kollektív bizonyítvány minősége -; a színházak, pontosabban vezetőik másként reagáltak. Csöppet sem óhajtották, hogy az ő bőrükre - értsd: az ő pénzükből, pontosabban az általuk is megkapható pénzből - mentse meg az önkormányzata Művészt, de még csak szolidárisnak sem óhajtottak lenni Töröcsik Marival, hanem hüvelykujjukkal lefelé mutattak. Azok is, akik jó, támogatandó és látogatott színházat vezetnek, azok is, akik hol jó, hol kevésbé jó, de mindenképpen eltartandó pici színházat vezetnek, meg azok is, akiktől házbért kellene kapnia az önkormányzatnak, ahelyett, hogy pénzt ad nekik olyan darabokhoz, melyekből másutt producerek meggazdagodnak.

Szóval, amikor összegyűlt az istenek (színházigazgatók) tanácsa, és elpáholta Töröcsiket, Székely Gáboron kívül nem szólt az eljárás ellen senki. (Ő a kivétel.) Volt, aki hallgatott, de miután elhangzott a legelső hozzászólás, melyben a hozzászóló - mint szokta - máris összefoglalta a végeredményt (lefelé mutató hüvelykujj), e hallgatása vezérszóval, Kerényi Imrével való egyetértésnek is feltűnhetett, holott lehet, hogy szimpla féltékenység volt. (Nem tételezem fel, hogy voltak olyan színgazgatók, akiknek egyszerűen nem volt véleménye.)

A Művész Színházat Töröcsik lemondása árán - melyhez alighanem a szakma ellenséges

közönye (ez már eufemizmus) is éppúgy hozzájárult, mint a fővárossal való alku - kis ideig nem kell még bezárni; s ha a magyar malmokat nézzük, addig majdcsak örülnek valamit. Széles körű szerkezeti átalakításról azóta sem esik érdemi szó, az esetleges átszervezés következményeitől leginkább féltő színházvezetők igen vegyes képességű tagokból álló erős lobbikba tömörülnek (ez önmagában is érdekes: a saját színházukban kiváló minőségérzékéről gyakorta tanúbizonyságot tévő igazgató-rendezők effajta szervezkedésekben cseppet sem kényesek minőségérzékükre, s esetenként főlegük nővé famulusnak fogadnak el olyan kollégát, akit nemhogy rendezni, de még az előcsarnokba is alig engednének be a saját színházukban). Ezt persze nem művészetnek, hanem stratégiai-taktikai megfontolásnak hívják.

Ez eddig morálisan elégtelen, de szakmailag sem jobba helyzet. Az öröklött szerkezet kanonizált értékeihez (az állandó társulathoz, a repertoárjátszáshoz) való ragaszkodás szent szlogenem emelkedett, s *unisono* dalolja a színgazgatói kar. Eszembe sem jut valamennyiüket azal vádolni, hogy a magyar színházművészet nevében saját színházát, sőt, saját színháza nevében a saját íróasztalát félti. Csak azt állítom, hogy rosszul politizálnak azok, akik valóban eltartandó, támogatandó repertoárszínházat vezetnek, és egy demagóg szakmai egység nevében mindenkinet az követelik, ami csak keveseknek juthat. H szen ha történe végre valami, például az az ésszerűnek látszó fordulat, hogy az állam és a főváros néhány színház finanszírozásából részlegesen, lépésről lépésre kivonulna, akkor lehetne újraosztani a pénzt, mert lenne. De ha a látzólag osztatlan szakma (mely valós érdekei alapján természetesen megosztott) továbbra is tartja magát ehhez a destrukción alapuló „egységhez”, és legfeljebb kolumnás cikkeken közétett verbális akrobatamutatványok formájában hallatja hangját, akkor valóban nem marad más, mint a lassú döglődés, az örökös siránkozás és a Művésznek esetleg juttatható húszmillió fölötti, gyatrán álcázott irigykedés.

Elnéztem az elegáns premiertársaságot az Új Színház nyitóelőadásán. Jó hangulat volt - vagy csak én nem vettem volna észre valamit? Azt, mondjuk, hogy - bár az öreg hölgy zsebe majdnem üres - III családja már költi a fejpénzt?

Csabi Judit